

Pravda, 11. septembar 1933

ŽIVOT NAŠIH PILOTA

Jutro, podne i večer na najvećem aerodromu

- ŽIVOT PILOTA JE VESEO I BEZBRIŽAN. - UČENICI-PILOTI SVOJOM SMELOŠĆU ZADIVLJUJU NASTAVNIKE. – NA VAZDUŠNO PRISTANIŠTE »BEOGRAD« SPUŠTAJU SE NEMAČKI AEROPLANI «HAKENKROJCOM«. -

Još trubači niso odvojili pistone truba od usana – aerodrom je već oživeo. Istok se rumeni kao vatra pod kotlovima sa doručkom za vojnike. Po horizontu sivkasti oblačci magde plove i padaju na prostranu ravninu.

- Požuri, da probudiš komandanta! – naređuje u praskozorje dežurni oficir na aerodromu.

- Razumem, odgovara umoran posilni i žuri u pravcu oficirskih stanova koji se bele u septembarskom jutru kao šatori u logoru.

Komandant je već budan. Glatko obrijane obraze pokriva prirodno rumenilo. Čuje se pesma vojnika koji očekuju znak za »obznanu«, sunce obasjava letilište, hangare i mašine. Trubač svira »mirno«. To dolazi komandant. I komandiri eskadrila.

- Pomozi Bog, vojnici!

- Bog ti pomog'o! – odgovoriće postrojena straža komandantu, odgovoriće i postrojene eskadrile komandirima.

Neka fabrička sirena iz prestonice, čija se predgrađa protežu u nedogled pod sumaglicom, objavljuje šest časova. Lokomotive hukte, sirene na brodovima vapiju ... Na istoku se sunce još

više izvisilo. Aerodrom je sve življi i življi.

Takvo je jutro na aerodromu.

U ulici Kralja Petra u Zemunu čute u rano septembarsko jutro drvoredi breza. Dva vojnička poluteretna automobila. Dve žene, malopre polivenom ulicom, hitaju u katedralu sa čije zvonare ječi pobožno metalni zvuk ogromnog zvona. Dva čistača čiste pored trotoara. Dva gradska policajca zevaju na glavnim raskrscima. Jedna otvorena poslastičarnica. To je »zborno« mesto pilota izjutra, upodne i uveče. Kažu za poslastičara g. Petra Glumca da ima bolju dušu od svakog najširokogrudnijeg mecene. Tu, sa tog mesta u glavnoj ulici, koja nosi ime Kralja Petra Velikog Oslobodioca kreću piloti i izviđači u automobilima na aerodrom. Svi imaju poglede smele kao orlovi i rumene obraze išibane vetrom.

Mnogi su od njih još sinoć dobili zadatke. Danas imaju da ih reše. Svi će u rano jutro da se vinu u nebo. Snimiće razne objekte iz vazduha, radiće itinerer nekog puta, »vodiće borbu« u vazduhu i »bombardovaće« naselja.

Opet jedna sirena fabrike sa prestoničke periferije, pokrivena belim oblacima jutarnje sumaglice, svira. Pred hangarima su redovi zelenih aeroplana. Na krilima ogromnih orlova prelivaju se na suncu kokarde sa jugoslovenskim bojama.

Dva bombardera tutnje. Izgledaju kao medvedi prema poređanim »lovcima«.

Bruje i drugi upaljeni aeroplanski motori. Mehaničari u plavim radničkim odelima pomeraju se oko aparata. Piloti i izviđači imaju na sebi aviatorske kombinezone, haube i brile.

Jedan znak zastavicom dežurnog na letištu. Jedan pokret ruke. Glatko klizanje po ravnom letištu pokrivenom već sasušenom travom – i gotovo.

Gore, nad hangarima, predgrađima prestoničkim, nad Savom i

Dunavom plove mašine.

- Sjajno je dekolirao. Alal mu vera!... divi se pored mene inženjer, koji ima zvanje ratnog pilota u rezervi.

A »Potez« koji se izvija u vazduhu liči čas na pticu, čas na pčelu, čas na ribu, čas na vilin-konjica ili orla.

- Vodi ga sigurna ruka! – kaže inženjer.

Gledamo. Po nebu plovi puno »Poteza« puno lovaca. Ateriraju, dekloraju ...

Aerodrom je sve življi. U nebu je sve više i više ptica s čeličnim organizmima. Padaju u ari, u tonu, izvode viraže, spirale, lupinge.

- Sjajno! Odlično!

- Izvanredno! – dive se ne samo laici.

Koliko Lindberga, Fonka, Gijnemera, La Kosta, Rithofena Belkea među ovim ljudima gore, ljudima čije glave zaštićene haubom i brilama izgledaju sa zemlje kao tačke.

- Ovo je mali Gorup, divi se mlada devojka i pokazuje na »lovca« u oblacima.

Gorup je podnarednik. Mlad. Malog rasta, ali as u pravom smislu ove reči, kao i njegovi stariji drugovi.

Na civilni aerodrom došlo je nekoliko dama i mladih ljudi. Iz hangara su izvedeni školski aparati »Anrio« »Fizir«. U kombinezonima šetaju dva nastavnika-pilota g. g. Blagoje Radosavljević i Radoslav Kotarac. Ubrzo stižu g. g. Mateja Hođera, šef civilnog aerodroma, i Zvonimir Megler, državni delegat na aerodromu. Znak zastavicom. »Fizir« u lepim linijama krenuo je. Znak zastavicom – odleteo je i zeleno obojen »Anrio«. To je Pilotska škola Aerokluba. Oni mladi ljudi i dame uče pilotažu.

»Fizir« izvanredno leti.

Posmatram. Sivkaste boje aparat preliva se na suncu kao da je

od srebra.

- Odlična osmica! - čuje se glas inženjera.

- Ko pilotira?

- Jedna dama. Ona je odličan pilot.

Njoj nije potreban nastavnik. Izgleda da će joj Aero-klub u Ljubljani nabaviti aeroplan.

Aterirala je. Najbolji pilot ženskoga pola kod nas zove se Kristina Gorišek, ima 20 godina, plave oči boje neba, okruglo lice detinjih crta. U aviačarskom kombinezonu umrljanom uljem seda na travu seda na travu pored svoje ptice. Rodom je iz Stične kod Ljubljane i činovnica je prestoničke Glavne pošte.

- Ja bih želeo da letim sa vama, prilazim joj.

- To je nemoguće. Moram na dužnost. Pitajte za odobrenje gospodina šefa, pa izvolite popodne.

I mlada Slovenkinja, po tvrđenju pilota najbolja žena-pilot kod nas, svlači aviački kombinezon. Vreme je da krene za pristanište kako bi bila tačna na svojoj dužnosti.

Sirena na aerodromu objavila je dolazak stranog aviona. Radiotelegrafist je već stupio u vezu sa pilotom, koji će kroz kratko vreme da sleti na betonirani prostor letilišta.

Kao iz neba pojavio se belo obojeni jednokrilač. Nemački avion. Aterira. Na repu je nacrtan g. Hitlerov »hakenkrojc«. Na trupu piše: »D 2285 Luft Hanse – Sauerland«. Naše osoblje aerodroma je na prostoru, gde se aeroplan zaustavio. Pozdravi. Pilot sa pomoćnikom silazi. Istresaju đak sa poštom. Posle kratkog zadržavanja Nemci sedaju jedan pored drugoga. Kabina je prazna. Znak za polazak. Elegantni putnički aeroplan sa udobnim foteljama kreće. Krug iznad aerodroma u znak pozdrava pa uzima pravac preko prestonice na jug. Nemci saobraćaju na vazdušnoj liniji Sofija – Beograd – Budimpešta – Beč – Berlin. Imaju putničke aeroplanje koji prelaze 360 km na sat.

Jedna još mlađa učenica-pilot, g-đica Zagorka Plećević, iz

Arandjelovca na pilotskom kursu Aerokluba, nevesela je.

- Zadocnili ste, gospođice. Vama je poznato, da ste morali da na..dete tri leta, a vremena nema. Ne možete da letite! oštro joj kaže nastavnik letenja g. Kotarac.

Mlada učenica samo što se ne zaplače. Sa zavišću posmatra svoje drugove na kursu kako uzleću i sleću na svojim pticama.

Nastavnik g. Radosavljević grdi jednoga:

Što vučete kod đavola! Jeste li vi nastavnik meni ili ja vama? Iskusni pilot je namršte. Učenik ćuti.

- U buduće vodite dobro računa!

Mladom čoveku je neugodno. Priznaje svoju krivicu. Uzrok svemu je želja za samostalnošću. Hteo je da pokaže svom nastavniku na duploj komandi da može i sam da leti. Ali, preneglio je. Inače, doći će dan kada će i on samostalno da leti, pa će poučavati i druge.

Tako život teče sve do podne na aerodromu.

Oko podne su mašine uvučene u hangare. Popodne će se nastaviti rad. Oženjeni piloti su pošli svojim porodicama. Oni, koji imaju dece, zabavljaju se sa decom kao deca. Jer, jutros ih je ispratilo gugutanje deteta koje tapče ručicama. Naviklo da se probudi tačno u vreme kada otac polazi od kuće.

A to dečje gugutanje, tapšanje ručicama i anđeoski osmeh ne može da izbije iz ušiju ni najveća grmljavina aeroplanskog motora, niti može da izbledi slika koju nosi u duši nežni otac.

D. M.

Prevod v slovenščino:

Pravda, 11. september 1933

ŽIVLJENJE NAŠIH PILOTOV

Jutro, poldne in večer na največjem letališču

- ŽIVLJENJE PILOTOV JE VESELO IN BREZBRIŽNO. -
UČENCI-PILOTI LAHKO S SVOJO SMELOSTJO OSUPNEJO
UČITELJE. – NA LETALIŠČU »BEOGRAD« PRISTAJAJO
NEMŠKA LETALA. -

Trobentači še niso odmaknili svojih trobent z usten, že je letališče oživel. Vzhod rdeči kot ogenj pod kotli, v katerih se kuha zajtrk za vojake. Nad obzorjem plavajo sivkaste meglice, ki se spuščajo na prostrano ravnino.

- Pohiti z bujenjem poveljnika! – ukazuje dežurni častnik na letališču.

- Razumem! – odgovarja utrujeni pribočnik in hiti proti častniškemu bivališčem, ki se v septembrskem jutru belijo kot šotori v taborišču.

Poveljnik je že buden. Gladko obrita lica prekriva zdrava rdečica. Sliši se petje vojakov, ki čakajo na znak za dnevno povelje, sonce ožarja letališče, hangarje in letala. Trobentač trobi »mirno«. Prihaja poveljnik letalske skupine. In poveljniki eskadrilj.

- Bog vam pomagaj, vojaki!

- Naj vam Bog pomaga! – odzdravlja postrojena straža poveljniku letalske skupine in odgovarjajo postrojene eskadrilje svojim poveljnikom.

Neka tovarniška sirena iz prestolnice, katere predmestja se pod meglicami razprostirajo v nedogled, oznanja šesto uro. Lokomotive hukajo, sirene na ladjah tulijo ... Na vzhodu se je sonce nekoliko dvignilo. Letališče je vse bolj živo.

Tako je jutro na letališču.

V ulici Kralja Petra v Zemunu brezovi drevoredi molčijo v zgodnje septembrsko jutro. Dva vojaška poltovorna avtomobila. Dve ženski hitita po malo prej pomiti ulici v katedralo. Z njenega zvonika pobožno pozvanja kovinski glas velikanskega zvona. Ob pločniku čistita dva smetarja. Dva policaja v glavnem križišču zehata. Slaščičarna je že odprta. Tu se zjutraj, opoldne in zvečer zbirajo piloti. O slaščičarju gospodu Petru Glumcu pravijo, da je bolj radodaren kot najbolj širokogruden mecen. Prav od tod, z glavne ulice Kralja Petra Velikeg Osvoboditelja krenejo piloti in izvidniki vsako jutro z avtomobili na letališče. Vsi gledajo pogumno kot orli, lica imajo rdeča, obraze pa razbrazdane od vetra.

Večina med njimi je naloge dobila že sinoči. Danes jih morajo opraviti. Vsi se bodo že v rano jutro dvignili proti nebu. Iz zraka bodo fotografirali razne objekte, izdelovali bodo itinerarje, v zraku se bodo »bojevali« in »bombardirali« naselja.

Spet skozi bele koprane jutranjih meglic tuli sirena ene od predmestnih tovarn. Pred hangarji čakajo v vrstah zelena letala. Na krilih teh ogromnih orlov se v soncu prelivajo jugoslovanske barve kokard.

Dva bombnika hrumita. Proti razvrščenim lovcem sta videti kot dva medveda.

Brnijo tudi prižgani motorji drugih letal. Med njimi se gibljejo mehaniki v modrih delovnih oblačilih. Piloti in izvidniki so oblečeni v letalske kombinezone ter nosijo pilotske kape in očala.

Dežurni na letališču zamahne z zastavico. En sam gib roke. Gladko drsenje po ravnem letališču, ki ga prekriva že posušena

trava – in končano.

Zgoraj, nad hangarji, predmestji prestolnice, nad Savo in Donavo plujejo letala.

- Sijajno je vzletel? Vsa čast mu! ... občudujoče vzklika ob meni inženir, ki ima naziv rezervnega vojnega pilota .

Letalo tipa potez v zraku nekaj čas spominja na ptiča, nekaj časa na čebelo, pa na ribo, na kačjega pastirja ali orla.

- Vodi ga sigurna roka! – pravi inženir.

Gledamo. Po nebu pluje veliko potezov, veliko lovcev.

Pristajajo, ?

Letališče je vse bolj živahno. Na nebu je vse več jeklenih ptičev. Padajo, izvajajo

viraže, spirale, lupinge.

- Sijajno! Odlično!

- Izredno! – občudujejo ne le laiki.

Koliko Lindberghov, Fonckov, Gynemerjev, Cost, Richtofenov, Boelckov med temi ljudmi tam zgoraj, ljudi, katerih s pilotskimi kapami in očali zaščitene glave vidimo s tal kot pike.

- Tisto je mali Gorup! – občudujoče kaže neko dekle na lovca v oblakih.

Gorup je podnarednik. Mlad. Majhne rasti, ampak as v pravem smislu te besede. Pa saj taki asi so tudi njegovi starejši tovariši.

Na civilno letališče je prišlo nekaj dam in mladeničev. Iz hangarjev so že potegnili šolska letala hanriot in fizir. V kombinezonih se sprehajata pilota-učitelja gospod Blagoje Radosavljević in Radoslav Kotarac. Kmalu prispeta še šef civilnega letališča Matija Hođera in državni delegat na letališču Zvonimir Megler. Znak z zastavico. Fizir je lepo speljal. Znak z zastavico – odletel je še zelno pobarvani hanriot. To je pilotska šola Aerokluba. Ti mladeniči in dame se učijo pilotirati.

Fizir leti izredno lepo.

Opazujem. Sivkasta barva letala se na soncu preleva v srebrno.

- Odlična osmica! – slišimo inženirjev glas.

Kdo pilotira?

Neka dama. Odličen pilot je.

Ta dama ne potrebuje učitelja. Baje ji bo Aeroklub v Ljubljani prskrbel letalo.

Pristala je. Naša najboljša pilotka Kristina Gorišek ima 20 let, nebesno modre oči, okrogel obraz z otroškimi potezami. V letalskem kombinezonu umazanem od olja sede na travo poleg svoje ptice. Doma je iz Stične pri Ljubljani in je uradnica Glavne pošte v prestolnici.

- Rad bi letel z vami, se ji približam.

- To ni mogoče. Moram v službo. Prosite za dovoljenje gospoda šefa, pa izvolite popoldne.

In mlada Slovenka, po trditvah pilotov naša najboljša pilotka, sleče letalski kombinezon. Mora pohiteti v pristanišče, da bi pravočasno prišla v službo.

Sirena na letališču najavlja prihod tujega letala. Radiotelegrafist je že vzpostavil zvezo s pilotom, ki bo vsak čas pristal na betonski letališki stezi.

Kakor z neba se je pojavil belo pobarvan enokrilec. Nemški avion. Na repu ima narisani kljukasti križ gospoda Hitlerja. Na trupu piše D 2285 Luft Hanse – Sauerland. Naše letališko osebje ga pričaka na prostoru, kjer se je letalo ustavilo. Pozdravi. Pilot in pomočnik izstopita. Izpraznijo poštno vrečo. Po kratkem postanku Nemci sedejo

en poleg drugega. Kabina je prazna. Znak za odhod. Elegantno potniško letalo z udobnimi fotelji odhaja. Zakroži nad letališčem v pozdrav in se usmeri prek prestolnice na jug. Nemci vzdržujejo zračno linijo Sofija – Beograd – Budimpešta – Dunaj – Berlin. S svojimi potniškimi letali presegajo hitrost 360 km na uro.

Še ena mlada učenka pilotiranja, gospodična Zagorka Plečević iz Arandjelovca. Ni vesela.

- Zamudili ste, gospodična. Veste, da morate trikrat poleteti, a ni več časa. Ne morete leteti! – ji ostro reče učitelj letenja gospod Kotarac.

Mladi učenki gre na jok. Zavistno opazuje svoje tovariše iz tečaja, kako na svojih pticah vzletajo in pristajajo.

Učitelj gospod Radosavljević ošteva nekoga:

- Kaj vlečete za vraga! Ste vi moj učitelj ali jaz vaš? Izkušeni pilot se mršči. Učenec molči.

- V prihodnje dobro pazite!

Mladeniču je neprijetno. Uvidi svojo krivdo. Vzrok je v želji po samostojnosti. Hotel je svojemu učitelju na dvojni komandi za krmiljenje pokazati, da lahko tudi sam leti. A se je prenaglil. Toda prišel bo dan, ko bo tudi on samostojno letel in celo, ko bo poučeval druge.

Tako teče življenje na letališču celo dopoldne.

Okoli poldneva so vsa letala spet v hangarju. Popoldne bodo z delom nadaljevali. Poročeni piloti so šli k svojim družinam. Tisti, ki imajo otroke, se bodo igrali z njimi kot da so sami otroci. Kajti zjutraj jih je od doma pospremila brbljanje otročka, ki je ploskal z ročicama. Otroček se je navadil, da se zbudi točno takrat, ko oče odhaja od doma.

Tega otroškega brbljanja, ploskanja z ročicama in angelskega nasmeha ne more preglasiti niti najhujše grmenje letalskega motorja. Ne more zbledeti slika, ki jo v duši nosi nežni oče.

D. M.